

Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок

УДК: 336.221:352.07:336.14

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.20349297>

**Податкові надходження як складова формування доходів територіальних
громад**

Обухов Руслан Олександрович

аспірант кафедри фінансів, Державний торговельно-економічний
університет, вул. Кіото, 19, Київ, 02156, Україна,

r.obukhov@knu.edu.ua,

ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-5054-7211>

Прийнято: 05.05.2026 | Опубліковано: 20.05.2026

Досліджено роль податкових надходжень у формуванні доходів територіальних громад України в умовах фіскальної децентралізації та воєнного стану. Розкрито засади формування доходної бази місцевих бюджетів, а також визначено місце податкових надходжень у системі фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування. Проаналізовано динаміку частки доходів місцевих бюджетів у ВВП у 2015–2025 роках і структуру податкових надходжень бюджетів територіальних громад. Встановлено, що податкові надходження залишаються ключовим джерелом фінансової автономії органів місцевого самоврядування, а їх фінансова значимість безпосередньо залежить від архітекtonіки фіскального простору та характеру міжбюджетних відносин. Доведено, що впровадження реформи фіскальної децентралізації сприяло зростанню питомої ваги місцевих податків і зборів у структурі доходів місцевих бюджетів та посиленню фінансової спроможності територіальних громад. Особливу увагу приділено впливу зовнішніх шоків на трансформацію фіскальної політики України. Охарактеризовано специфіку застосування стимулюючих і компенсаторних інструментів податкового регулювання в умовах воєнного

стану, зокрема зміну механізмів адміністрування єдиного податку та майнового оподаткування. Досліджено динаміку надходжень місцевих податків і зборів, їх співвідношення до ВВП та загальних податкових надходжень, а також регіональні особливості формування доходів місцевих бюджетів. Визначено, що найбільший фіскальний потенціал для територіальних громад мають єдиний податок і податок на майно, які характеризуються відносною стійкістю навіть в умовах дії екзогенних соціально-економічних шоків. Обґрунтовано необхідність подальшого вдосконалення механізмів адміністрування місцевих податків та зборів з метою посилення фінансової самодостатності територіальних громад та забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку регіонів України.

Ключові слова: податкові надходження, територіальні громади, місцеві бюджети, фіскальна децентралізація, місцеві податки і збори, фінансова спроможність, органи місцевого самоврядування.

Tax revenues as a formation component of the territorial communities' income

Ruslan Obukhov

Postgraduate student of the Department of Finance, State University of Trade and Economics, 19 Kyoto St., Kyiv, 02156, Ukraine,
r.obukhov@knu.edu.ua,
ORCID: <https://orcid.org/0009-0008-5054-7211>

The article examines the role of tax revenues in the formation of territorial communities' incomes in Ukraine under the conditions of fiscal decentralization and martial law. The principles of forming the revenue base of local budgets are revealed, and the place of the tax revenues in the system of financial support for local self-government bodies is determined. The dynamics of the share of local budget revenues in GDP regarding the 2015–2025 period and the structure of territorial communities' budgets tax revenues are analyzed. It has been found that the tax revenues remained a

key source of financial autonomy for the local self-government bodies, while their financial significance directly depended on the architecture of the fiscal space and the nature of inter-budgetary relations. It is proved that the implementation of the fiscal decentralization reform contributed to the growth of the share of the local taxes and fees in the structure of the local budget revenues and strengthened the financial capacity of the territorial communities. Particular attention is paid to the influence of the external shocks on the transformation of the Ukrainian fiscal policy. The specifics of applying stimulating and compensatory instruments of the tax regulation under the martial law are characterized, considering the changes in the administration mechanisms of the flat tax and property taxation. The dynamics of local taxes and fees revenues, their correlation with GDP and the total tax revenues, as well as regional peculiarities of local budget revenue formation are investigated. It is determined that the greatest fiscal potential for the territorial communities belonged to the flat tax and the property tax, which demonstrated relative stability even under the influence of exogenous socio-economic shocks. The necessity of further improvement of the local taxes' and fees\ administration mechanisms in order to strengthen the financial self-sufficiency of the territorial communities and ensure sustainable socio-economic development of Ukrainian regions is substantiated.

Keywords: tax revenues, territorial communities, local budgets, fiscal decentralization, local taxes and fees, financial capacity, local self-government bodies.

Постановка проблеми. Фінансова спроможність територіальних громад є однією з ключових передумов забезпечення ефективного функціонування системи місцевого самоврядування та реалізації регіональної політики держави. За трансформації економічної системи, поглиблення процесів фіскальної децентралізації та дії режиму воєнного стану особливого значення набуває проблема формування стабільної доходної бази місцевих бюджетів. Саме податкові надходження виступають основним інструментом фінансового забезпечення органів місцевого самоврядування, визначаючи рівень їх

бюджетної автономії та можливості виконання соціально-економічних функцій.

Реформа децентралізації, започаткована у 2014 році, сприяла розширенню фінансових повноважень територіальних громад та посиленню ролі місцевих податків і зборів у структурі доходів місцевих бюджетів. Передача частини податкових надходжень на місцевий рівень дозволила підвищити зацікавленість органів місцевого самоврядування у розвитку підприємництва, розширенні бази оподаткування та ефективному адмініструванні місцевих фіскальних інструментів. Водночас пандемія COVID–19 та повномасштабна військова агресія проти України спричинили суттєві трансформації фіскальної політики, що супроводжувалися запровадженням як стимулюючих, так і компенсаторних механізмів податкового регулювання.

В умовах воєнного стану особливого значення набули питання забезпечення стійкості податкових надходжень до місцевих бюджетів, збереження фінансової самодостатності територіальних громад та пошуку резервів нарощення їх фіскального потенціалу. У зв'язку з цим актуалізується необхідність комплексного аналізу динаміки місцевих податків і зборів, оцінки їх ролі у формуванні доходів територіальних громад та визначення перспектив удосконалення механізмів їх адміністрування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика створення фінансово спроможних територіальних громад постала у західному науковому дискурсі в другій половині ХХ століття, ще до того, як власне фіскальна децентралізація стала мейнстрімом. У. І. Оутс, у підсумку своїх багаторічних досліджень питання, дійшов висновку, що основною задачею формування нового дизайну фіскального простору є необхідність генерування достатньо еластичної доходної системи місцевих бюджетів, здатної задовольнити перманентно зростаючі потреби мешканців територіальних громад у соціальних та адміністративних послугах і благах [1]. Р. Паркет обґрунтовує необхідність розмежування ролей центрального уряду та органів місцевого самоврядування у податковому регулюванні розвитку територій, зокрема шляхом детермінації

ставок та адміністрування локальних податків [2]. Авторський колектив на чолі з Т. Гордон досліджує особливості функціонування державних та місцевих фінансів в умовах пандемічних обмежень, акцентуючи увагу на моделях трансформації фіскального простору з метою пом'якшення наслідків рецесії для економічних агентів [3]. Група авторів під проводом М. Галецької розглядає особливості реалізації фіскальної політики в Польщі та роль уряду й місцевих самоврядних інституцій у забезпеченні стійкого розвитку територій [4]. Ю. Джоріна із колегами досліджує методики оцінювання та передбачення фіскальних дисбалансів на рівні адміністративно-територіальних одиниць, враховуючи структуру доходів їх бюджетів [5]. Дослідницький колектив Н. Славінської оцінює ефекти фіскальної децентралізації в державах-членах ЄС з огляду на можливості мобілізації фінансових ресурсів на муніципальному рівні [6]. Колектив під керівництвом Б. Джонсона розглядає специфіку реалізації фіскальної політики на рівні муніципалітетів у контексті партисипативного бюджетування і глибокого залучення стейкхолдерів [7]. Л. Гейденн наголошує на необхідності раціонального витрачання публічних ресурсів та відповідальності органів місцевого самоврядування перед мешканцями згаданих територіальних громад [8]. І. Хелм та Я. Штулер дослідили специфічні «шоки доходів» місцевих бюджетів, вказуючи на недосконалість методології [9].

Окремі питання фінансово спроможних громад вивчено й українськими авторами. Так, С. Міщенко зі співавторами визначає точки росту національної економіки України на основі макрофінансових показників [10]. Особливості реалізації фіскальної політики в екстраординарних умовах розкрито у працях Л. Сідельникової із колегами [11]. І. Чугунов [12] з колективом і В. Макогон [13] довели необхідність посилення регулюючої ролі політики фіскального сприяння розвитку. Водночас інструментарій такої політики не був достатньо розкритий.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри прискіпливу увагу дослідників до фіскального інструментарію органів місцевого самоврядування дане питання лишається не достатньо вивченим. Необхідно

детально розглянути механізми впливу самоврядних інституцій на дизайн фіскальної політики.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою даної статті є дослідження ролі податкових надходжень як складової формування доходів територіальних громад.

Виклад основного матеріалу дослідження. За загальноприйнятою класифікацією доходна частина місцевих бюджетів має п'ять основних джерел, а її домінантами є податкові надходження і офіційні трансферти. При цьому питома вага в структурі та співвідношення першого й останнього з перелічених доходних компонентів до ВВП досить переконливо свідчить про тип архітекτονіки фіскального простору держави. Дофінансування місцевих бюджетів із застосуванням інструментарію дотацій та субвенцій властиве всім без виключення розвиненим та трансформаційним економікам, проте, за умов мирного часу, його посилення вказує на високу централізацію податкової системи. Навпаки, зростання фіскальної значимості податкових надходжень місцевих бюджетів є свідченням децентралізації, на основі чого зміцнюється фінансова спроможність і автономність відповідних територіальних громад. Окремо слід розглядати феномен економіки воєнного стану, коли уряду доводиться посилювати маневреність та реагувати згідно господарської логіки, змінювати тактику регулювання, аплікуючи за потреб інструментарій податкової політики стимулюючого чи компенсаторного характеру.

Формування фінансово спроможних місцевих бюджетів є пріоритетом реформи фіскальної децентралізації. Це дозволяє посилювати координацію між заходами податкової політики та бюджетного регулювання у сфері видатків, адже в такому разі місцеві самоврядні інституції одержують більше автономних ресурсів. Останні можуть спрямовуватися на здійснення видатків для виконання пріоритетних для відповідної територіальної громади задач, а це, в свою чергу задовольняє, принципу субсидіарності. Пріоритет субсидіарності закріплено ст. 5 Договору про заснування Європейської Спільноти (Договору про

заснування Європейського економічного співтовариства) в його консолідованій версії від 1 січня 2005 року. Підписання Україною Договору про асоціацію з ЄС актуалізувало п. 7 ч. 1. ст. 7 Бюджетного кодексу, згідно якої розподіл видатків між державним та місцевими бюджетами має ґрунтуватися на максимальному наближенні надання громадських послуг і благ до їх безпосереднього споживача. Логічним видається дослідження динаміки податкових надходжень місцевих бюджетів та їх співвідношення до ВВП. На рис. 1 представлено частку податкових надходжень місцевих бюджетів у ВВП в 2015–2025 роках.

Як видно з діаграми, досліджуваний показник доволі сильно варіював в даному часовому інтервалі. З початком реформи децентралізації і до 2020 року його значення досить стійко перевищувало 14,00 %, коливаючись від 14,10 % у 2019 році до 16,83 % у 2017 році, становлячи в середньому 15,39 % ВВП. Варто зазначити, що саме в 2015 році було запроваджено трикомпонентний податок на майно, який справляється до місцевих бюджетів, що значно посилило їх фінансову спроможність. Надходження місцевих податків в 2015 році (27,04 млрд грн або 9,18 % у структурі доходів місцевих бюджетів) у номінальному виразі зросли більш ніж утричі в порівнянні з 2014 роком (8,06 млрд грн або 3,48 % у структурі доходів).

2020 і 2021 роки характеризувалися помірним зниженням частки доходів місцевих бюджетів у ВВП до 11,24 % та 10,64 %, відповідно, становлячи 10,94 % ВВП в середньому за 2 бюджетні періоди. Окремо слід зазначити, що номінально динаміка податкових надходжень до місцевих бюджетів, загалом, та місцевих податків і зборів, зокрема, залишалася позитивною у всьому часовому інтервалі, незважаючи на пандемію, карантинні обмеження та повномасштабне вторгнення у 2022 році, що складала серйозні виклики для вітчизняної економіки і вимагали відповідної урядової корекції основних параметрів фіскального простору. Протягом 2022–2025 років середня частка доходів місцевих бюджетів у ВВП складала 9,49 %, поступово скорочуючись з 10,69 % на початку періоду до 8,42 % у його кінці. Середній показник за весь період становив 12,44 % ВВП.

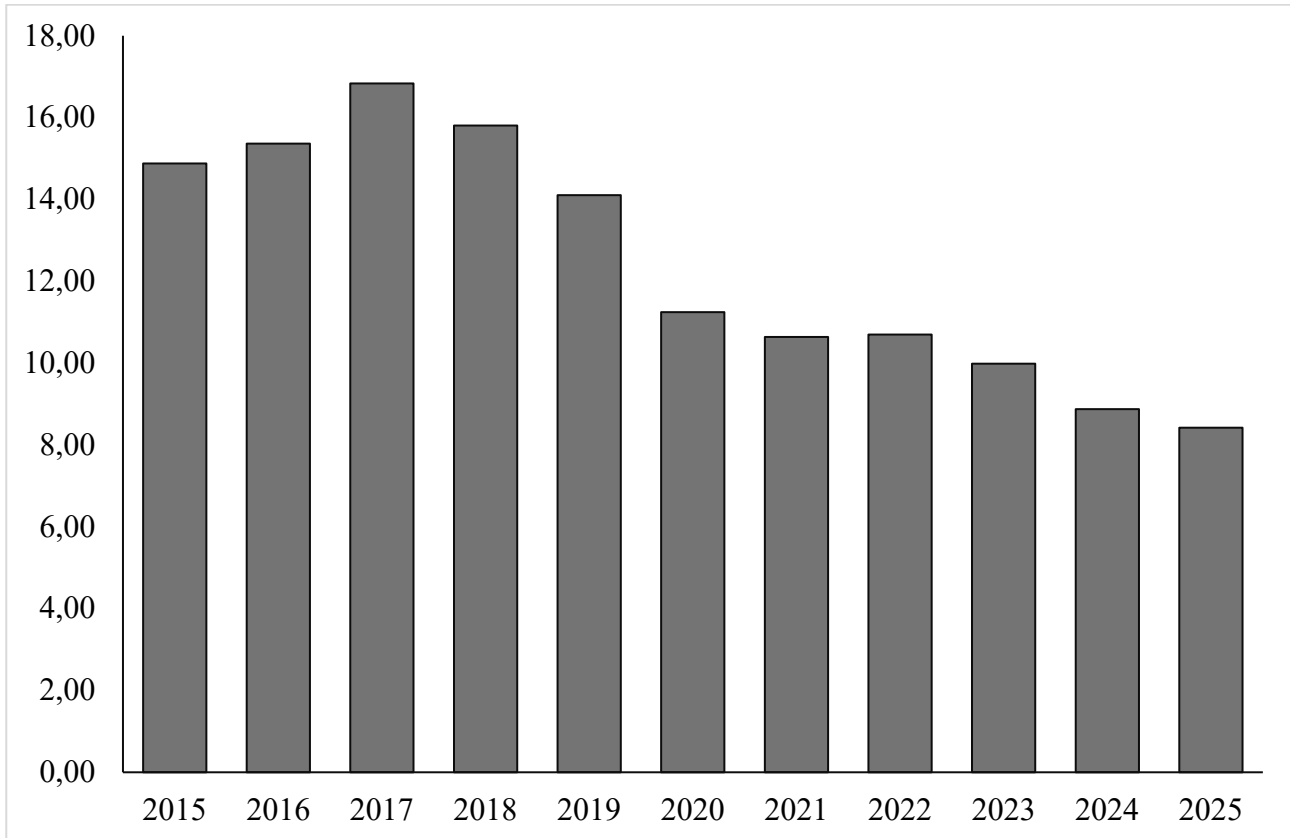

Рис. 1. Частка доходів місцевих бюджетів у ВВП в 2015–2025 роках, %

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними Державної служби статистики та *Open Budget* – Державного веб-порталу бюджету для громадян [14, 15].

Протягом 2015–2025 років надходження загальнодержавних податків до місцевих бюджетів у номінальному вираженні досить стійко зростали, за виключенням 2024 року, коли відмічено скорочення на понад 13,25 млрд грн. Ця група податків домінувала і у структурі доходів місцевих бюджетів, сягнувши максимального значення – 55,69 % – у 2022 році. Надалі відмічено поступове скорочення індикатора до 49,10 %, що можна пояснити змінами в структурі джерел доходів місцевих бюджетів, а саме – виключенням з IV кварталу 2023 року з їх складу «військового» ПДФО (що до кінця року, в якому буде відмінено військовий стан, зараховуватиметься до доходів Державного бюджету). Певну роль відіграло і додавання з 2022 року нових типів трансфертів – від урядів зарубіжних держав, міжнародних організацій та різнорідних донорських установ. Середнє значення показника за період склало 40,00 %.

Окремий інтерес становить динаміка часток загальнодержавних і місцевих податків й зборів у ВВП, що представлена на рис. 2.

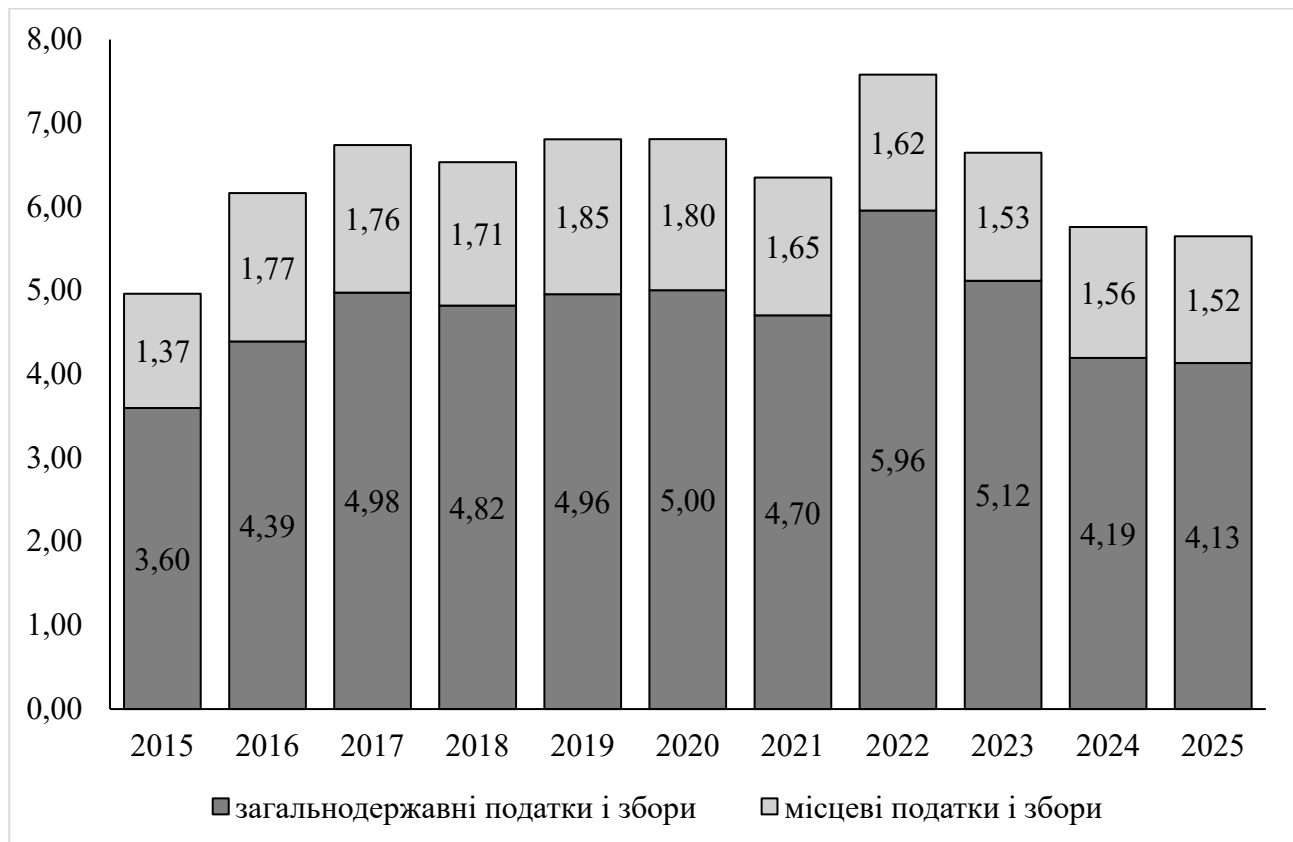

Рис. 2. Частка податкових надходжень бюджетів областей України та м. Києва у ВВП в 2015–2025 роках, %

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними Державної служби статистики та *Open Budget* – Державного веб-порталу бюджету для громадян [14,15].

Частка загальнодержавних коливалася від 3,60 % у 2015 році до 5,96 % у 2022 році. З 2023 року відмічено градуальне скорочення індикатора до 4,13 % ВВП у 2025 році (через зміну доходних джерел, про що попередньо згадувалося). У 2015–2025 роках індикатор стійко перевищував 4,00 % ВВП. Середня частка загальнодержавних податків і зборів у ВВП в 2015–2025 роках становила 4,71 %. Волатильність досліджуваного індикатора була значно вищою, ніж у частини місцевих податків та зборів. До початку повномасштабної війни показник переважно зростав з 1,37 % ВВП у 2015 році до рекордних 1,85 % ВВП у 2019 році. Надалі відмічено стійке, проте помірне скорочення показника до

1,52 % ВВП у 2025 році. Зазначене переконливо свідчить, що дана група податків є надійним та стійким джерелом доходів для бюджетів територіальних громад.

Надходження місцевих податків та зборів впродовж аналізованого періоду номінально зростали протягом всього періоду, за виключенням 2022 року, коли спостерігалось скорочення показника на понад 5,59 млрд грн до 84,31 млрд грн. Такий спад можна пояснити аплікованими урядом заходами фіскальної стабілізації у відповідь на російську повномасштабну агресію, що включали тимчасове зниження податкового навантаження для бізнесу, відстрочення сплати податків та пом'якшення відповідальності, відміну чи призупинення більшості податкових перевірок. Найбільше скоротилися надходження майнових податків – більш як на 6,45 млрд грн (при чому понад 5,70 млрд грн із них становила плата за землю). Останнє пов'язано з тимчасовою окупацією та веденням активних бойових дій, що робить використання частини земель у підприємницьких цілях неможливим. Попри заходи фіскального пом'якшення в перші місяці після вторгнення, надходження єдиного податку за 2022 рік зросли на 943,67 млн грн, порівняно з попереднім періодом.

Частка місцевих податків та зборів у доходах зведеного бюджету (без соціальних відрахувань) в середньому за період становила 6,14 %, пороте динаміка була неоднозначною. Якщо в довоєнному субінтервалі 2015–2021 років індикатор переважно зростав (за винятком 2017–2018 років) з 5,33 % на початку до 6,87 % у 2019 році, то надалі відмічено поступове його скорочення до 5,37 % у 2025. Переважно це пояснюється змінами векторів фіскальної політики зі стабілізаційно-стимулюючого (властивого початковому періоду війни) на компенсаторний з середини 2023 року (коли було скасовано частину податкових пільг, реалізовано градуальне підвищення акцизів на пальне та тютюн до мінімального рівня держав-членів ЄС, введено ставку податку на прибуток для банків на рівні 50,00 %, підвищено військовий збір з 1,50 % до 5,00 % та значно розширено базу оподаткування для платників єдиного податку.

Місцеві податки та збори є інструментом регулювання регіонального

розвитку, адже органи місцевого самоврядування уповноважені детермінувати ставки єдиного податку для ФОП I та II групи, а також трикомпонентного податку на майно, а для останнього (крім його транспортного компоненту) також можуть застосовувати виключення з баз оподаткування. В структурі доходів місцевих бюджетів частка місцевих податків і зборів характеризувалася доволі помітною волатильністю, проте мала загальну тенденцію до зростання, майже подвоївши своє значення з 9,18 % у 2015 році до 18,00 % у 2025 році. В середньому ці фіскальні інструменти забезпечували до 13,90 % доходів місцевих бюджетів у 2015–2025 роках.

Питома вага місцевих податків та зборів у сукупних податкових надходженнях (включаючи ЄСВ) та ВВП, не лише характеризує фіскальний простір країни, а й вказує на реальну спроможність місцевих самоврядних інституцій впливати на регіональний розвиток. Динаміку вказаних індикаторів у 2015–2025 роках подано на рис. 3.

Місцеві податки та збори склали від 1,37 % ВВП у 2015 році до 1,85 % ВВП у 2019 році. Саме з 2020 року починається помірне скорочення вказаного вагового показника, однак модуль змін індикатора за період не перевищував 0,50 в. п., що свідчить про стабільність даного джерела доходів місцевих бюджетів. Середнє значення частки місцевих податків та зборів у ВВП склало 1,65 %. Частка місцевих податків та зборів у загальних податкових надходженнях мала нечітку тенденцію, проте введення майнового оподаткування та подальше вдосконалення механізму його адміністрування призвело до збільшення фіскальної значимості вказаної групи фіскальних інструментів. Якщо на початку періоду індикатор становив 3,90 %, то вже в 2019 році було досягнуто його пікове значення 4,48 %. Наприкінці аналізованого періоду показник склав 4,27 %.

Аналізуючи середні показники надходжень місцевих податків та зборів у розрізі місцевих бюджетів в загальній сумі таких надходжень в Україні з року введення режиму воєнного стану до 2025 року, можна відзначити суттєве домінування бюджету м. Києва – 18,80 %. Проте індикатор поступово повільно

скорочувався з 20,00 % на початку повномасштабного вторгнення до 18,50 % у 2025 році. До п'ятірки лідерів за даним індикатором потрапили Дніпропетровська (12,20 %), Львівська (7,60 %), Одеська (7,50 %) та Київська (6,70 %) області. Загалом місцеві бюджети вказаних адміністративно-територіальних одиниць одержали близько 52,50 % надходжень місцевих податків та зборів України. Доцільним є подальший аналіз динаміки вагових показників конкретних складових місцевих податків та зборів.

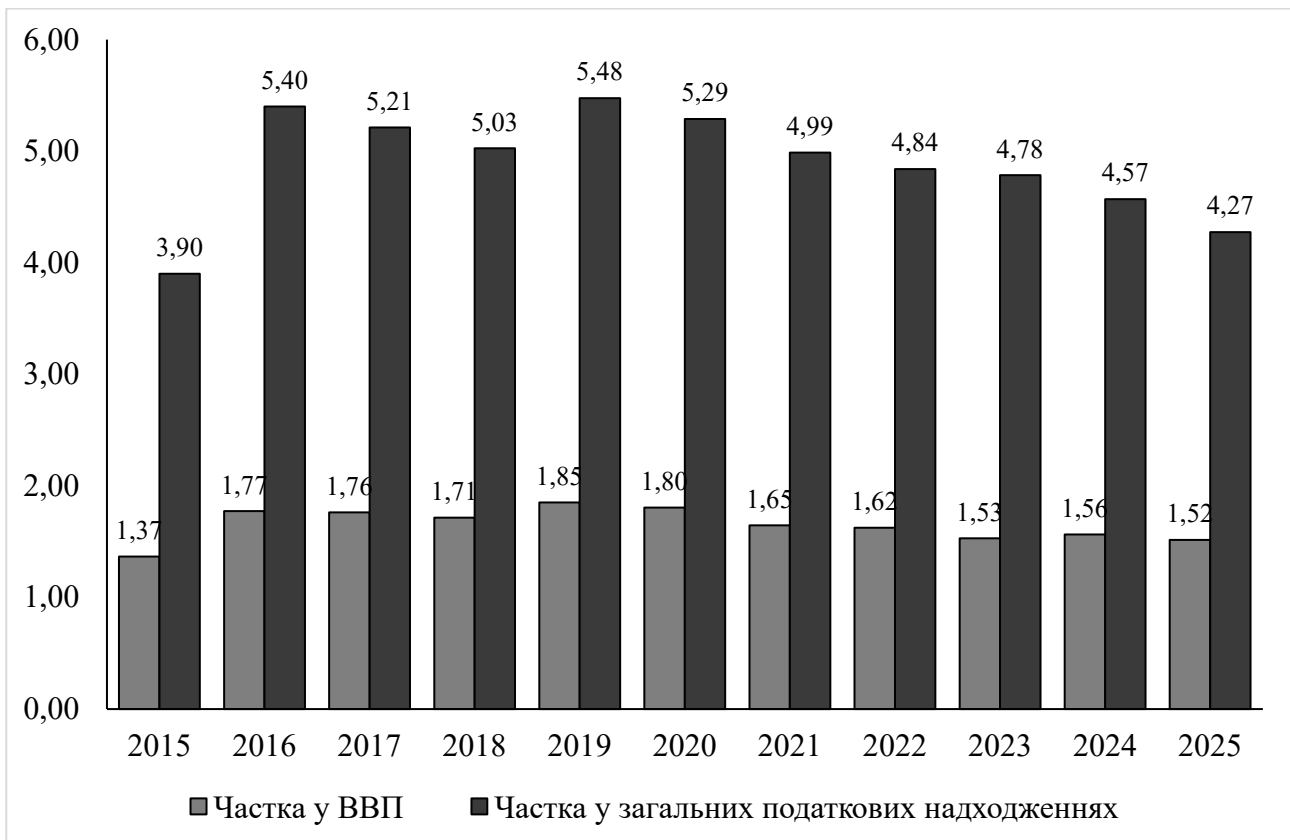

Рис. 3. Частка місцевих податків та зборів у ВВП та у загальних податкових надходженнях в 2015–2025 роках, %

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними Державної служби статистики та *Open Budget* – Державного веб-порталу бюджету для громадян [14, 15].

Поширеною практикою в державах Європи є запровадження специфічних місцевих податків на бізнес, що дозволяють регулювати господарську активність економічних агентів. Таким чином створюються фіскальні стимули, актуальні у періоди рецесії та макроекономічного спаду, підтримуються додаткові

конкурентні переваги для бізнесу. З 2011 року таким фіскальним інструментом в українських реаліях є єдиний податок. Як зазначалося попереднє, органи місцевого самоврядування уповноважені регулювати його ставку для платників I та II груп, що чинить вплив на динаміку ділової активності в тергромаді.

На рис. 4 подано динаміку надходжень єдиного податку відносно ВВП та загального обсягу податкових надходжень. Індикаторам властива помірна волатильність, що свідчить про достатню надійність та стійкість відповідного доходного джерела попри дію низки екзогенних шоків, зокрема глобальної пандемії та повномасштабної військової агресії проти України. Так, частка єдиного податку у ВВП коливалася від 0,55 % у 2015 році до 0,91 % у 2020 та 2022 роках. Середній індикатор за період становить 0,82 % ВВП, при чому, розглядаючи субінтервали гібридної та повномасштабної військової агресії, можна відмітити його зростання з 0,79 % ВВП у 2019–2021 роках до 0,88 % ВВП у 2022–2025 роках.

Агресивне вторгнення у лютому 2022 року стало серйозним викликом для вітчизняної системи публічних фінансів. В перші місяці урядом було вижито комплекс стабілізаційних заходів, а податкова політика набрала виражений стимулюючий характер (зберігаючи його до серпня 2023 року). Так, для третьої групи платників єдиного податку встановлювалася ставка на рівні 2 % від доходу. Чимало господарюючих суб'єктів перейшли на спрощену систему завдяки прийняттю 15 березня 2023 року Закону України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану» №2120–IX. Відповідні заходи призвели до росту вагового показника єдиного податку у ВВП (на 0,06 в. п. з 0,85 % у 2021 році до 0,91 % у перший рік повномасштабного вторгнення) та у загальних податкових надходженнях (на 0,15 в. П з 2,57 % до 2,71 %, відповідно).

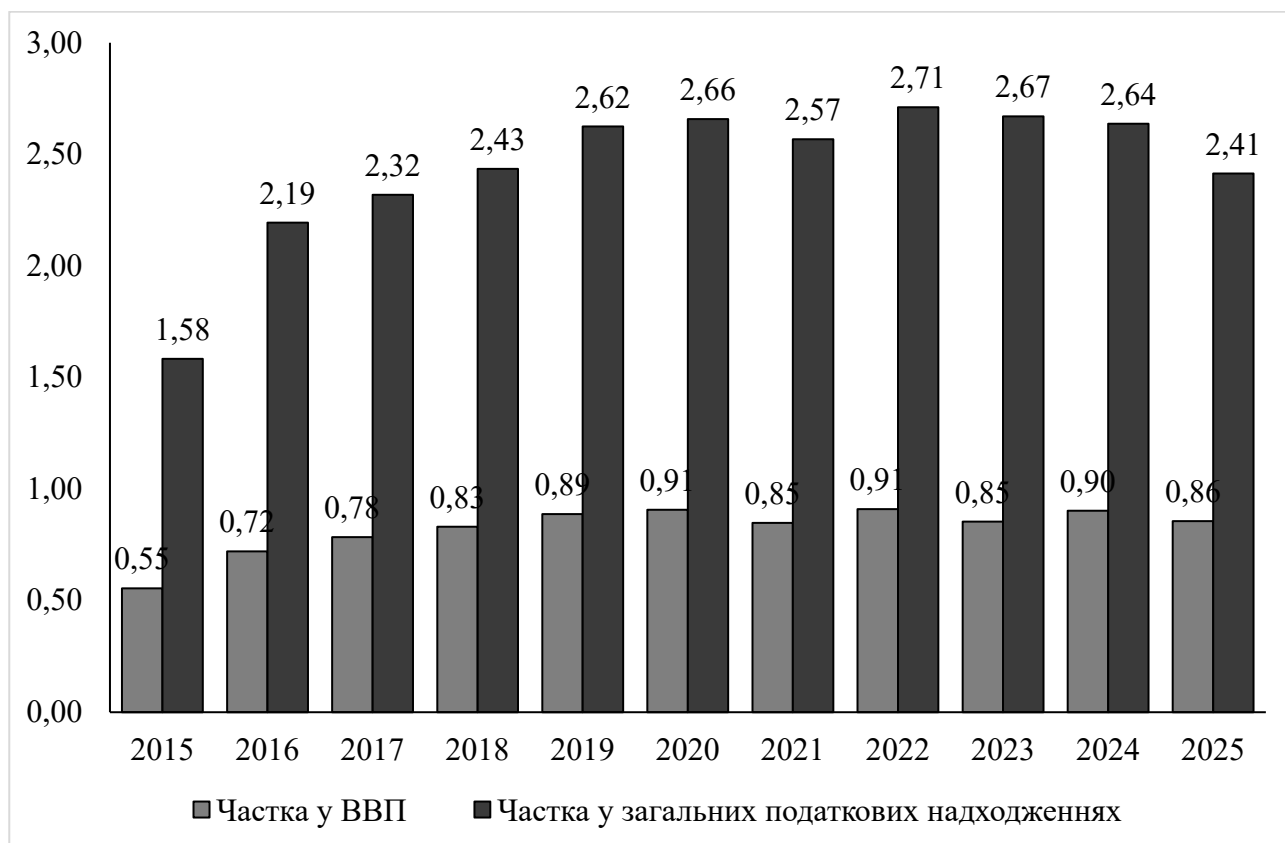

Рис. 4. Частка єдиного податку у ВВП та у загальних податкових надходженнях в 2015–2025 роках, %

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними Державної служби статистики та *Open Budget* – Державного веб-порталу бюджету для громадян [14, 15].

Якщо у березні 2022 року детермінувалося, що платниками згаданого податку третьої групи можуть виступати як ФОП, так і юридичні особи довільної організаційно-правової форми, річний обсяг яких не перевищує 10 млрд грн, то вже у наступному місяці відповідне порогове значення скасували. Цей захід дав можливість переходу на спрощенку навіть для більшості суб'єктів великого бізнесу (за невеликими виключеннями).

Використання платниками III групи «особливого» режиму звільняло їх від нарахування і сплати ПДВ щодо операцій із постачання товарів, робіт та послуг (за умови розташування місця їх розташування на митній території України). Також скасовувалося подання звітності з ПДВ та реєстрація вказаних суб'єктів господарювання платниками податку. На них не поширювалися ліміти щодо

величини доходу за фінансовий рік (1167 обсягів мінімальної зарплати).

Тривалі військові дії зумовили необхідність запровадження фіскальної політики компенсаторного типу, що корелює з пріоритетами державної фіскальної та демографічної політики [16, 17]. Схвалення Меморандуму про економічну та фінансову політику від 08 грудня 2022 року зафіксувало зобов'язання нашої держави перед МВФ щодо скасування вказаного спецрежиму. Тому з 1 серпня 2023 року згадані пільги відмінено, пропри попереднє декларування намірів зберегти їх до кінця дії режиму воєнного стану. Частина платників III групи перейшла на загальну систему оподаткування, а решта – повернулася до стандартної ставки 5 %.

Важливим індикатором є частка надходжень єдиного податку до зведених бюджетів регіонів у загальних його надходженнях. Впродовж всього періоду лідером за цим показником був Київ, в 2025 він забезпечував 20,87 % надходжень єдиного податку. Також значним показником виявився для Дніпропетровської (8,81 %), Львівської (8,16 %), Київської (7,39 %) і Харківської (7,23 %) областей. Можна відмітити наступний казуальний зв'язок: чим вищим є рівень розвитку підприємницького середовища територіальних громад регіону, тим більшими є і надходження єдиного податку до відповідних місцевих бюджетів. До бюджетів територіальних громад інших адміністративно-територіальних одиниць України надійшло 47,54 % надходжень єдиного податку.

Загальною практикою держав-членів ОЕСР і ЄС є майнове оподаткування. В Україні податок на майно є трикомпонентним і включає податок на нерухоме майно, плату за землю та транспортний податок. Щодо двох перших складових органи місцевого самоврядування мають повноваження регулювати ставки та застосовувати спеціальні виключення із баз. Його введено в 2015 році для посилення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування. Імобільність землі та нерухомості дозволяє забезпечувати стійкі надходження до бюджетів територіальних громад. Водночас емпірично доведено, що даний фіскальний інструмент не пригнічує активності господарюючих суб'єктів, тому

вдосконалення механізму його адміністрування є пріоритетним. Співвідношення надходжень податку на майно до ВВП та загальних податкових надходжень (включаючи ЄСВ) подано на рис. 5.

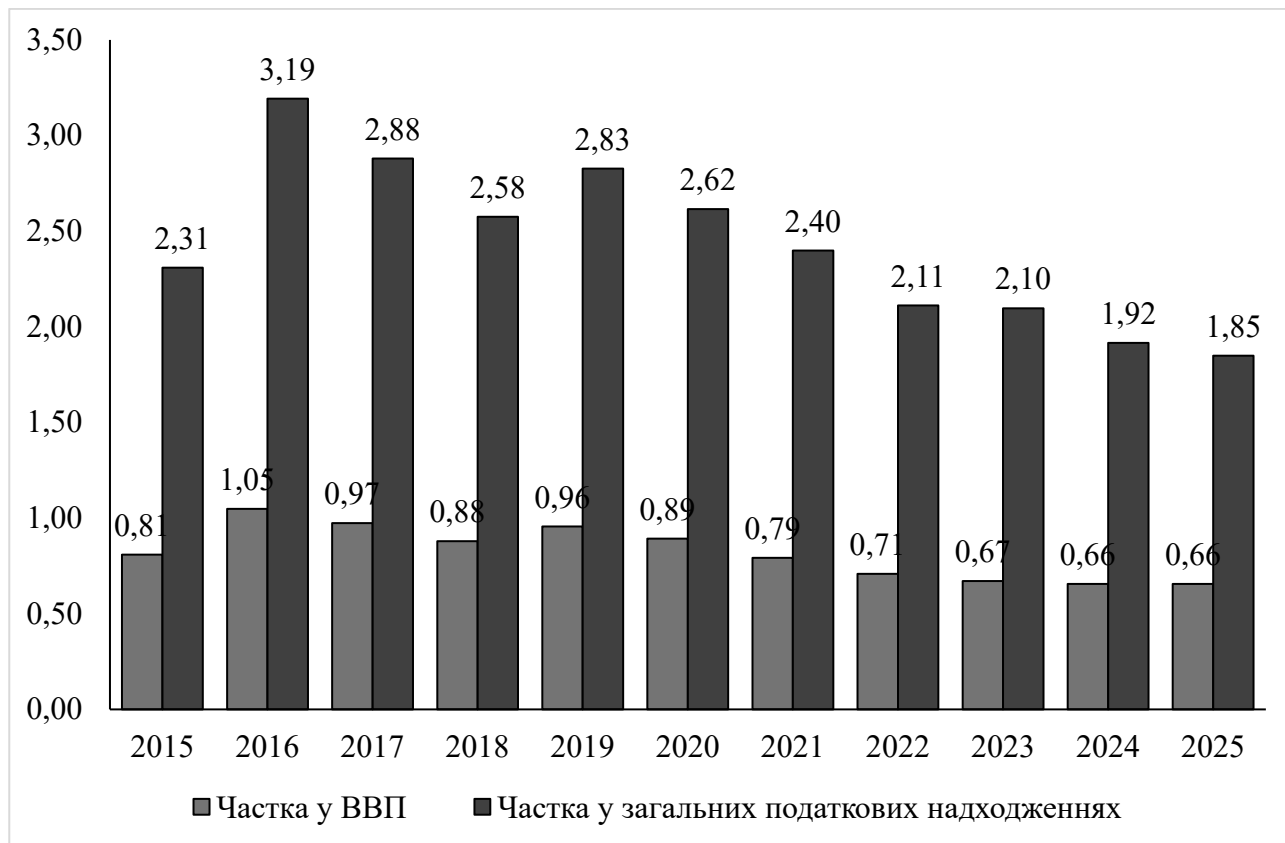

Рис. 5. Частка податку на майно у ВВП та у загальних податкових надходженнях в 2015–2025 роках, %

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними Державної служби статистики та *Open Budget* – Державного веб-порталу бюджету для громадян [14, 15].

Частка податку на майно у ВВП поперемінно зростала або ж незначно знижувалася в субінтервалі 2015–2019 років, сягнувши максимуму – 1,05 % – у 2016 році. З 2019 року індикатор мав спадну динаміку, скоротившись на 0,30 в. п. до 0,66 % ВВП у 2025 році. Динаміка частки податку на майно в загальних податкових надходженнях була аналогічною до попереднього показника. Якщо в 2025 році її значення становило 2,31 %, сягнувши позначки 3,19 % у 2016 році, надалі згадана частка переважно спадала. В 2022 році (2,11 %) питома вага надходжень податку на майно у загальних податкових надходженнях вперше за

весь період аналізу виявилася нижчою за вихідне значення. Надалі показник скоротився до 1,85 %. Враховуючи низьку волатильність, податок на майно можна вважати досить надійним доходним джерелом бюджетів територіальних громад. Динаміка його надходжень в розрізі структури представлено на рис. 6.

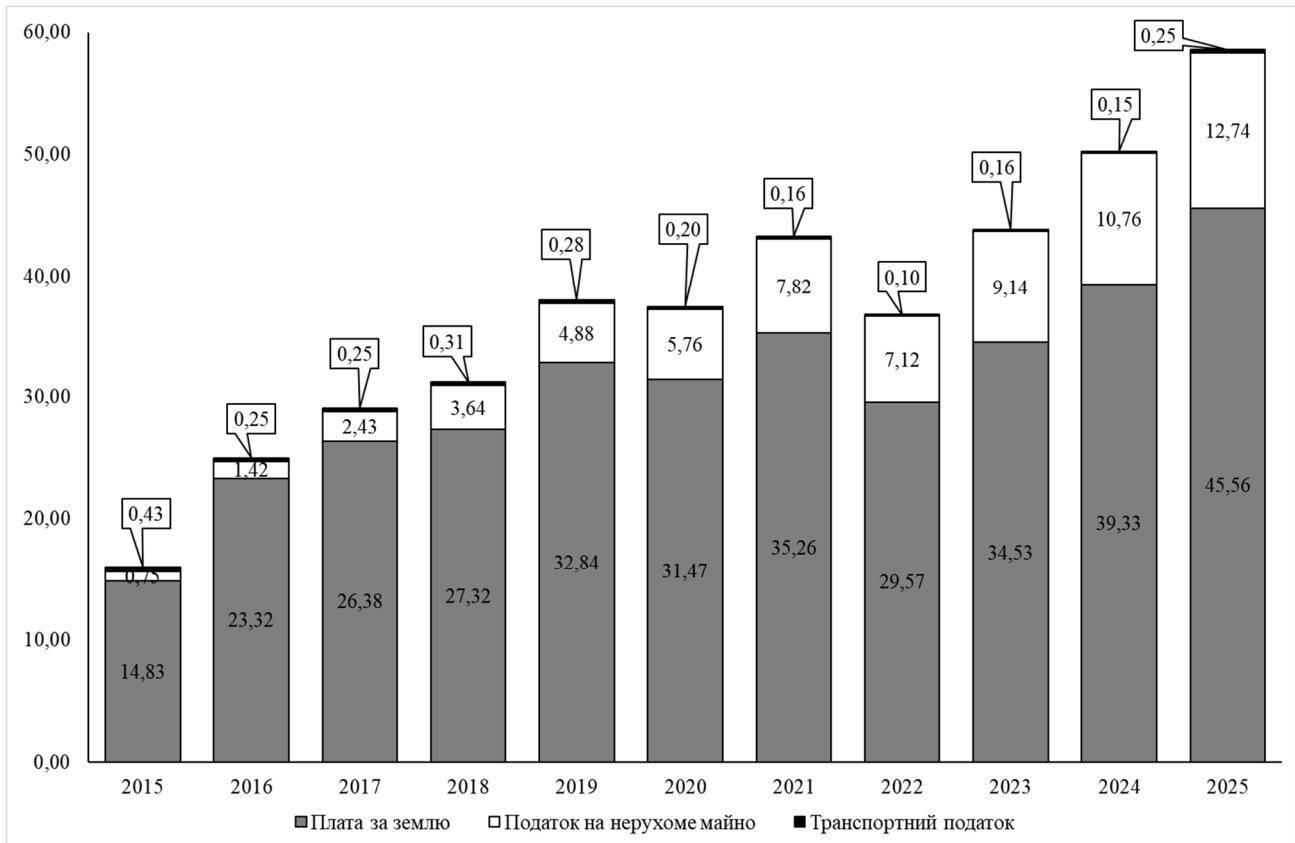

Рис. 6. Структурна динаміка надходжень податку на майно в контексті основних компонентів у 2015–2025 роках, млрд грн

Джерело: розраховано та побудовано автором за даними Державної служби статистики та *Open Budget* – Державного веб-порталу бюджету для громадян [14, 15].

У вищезгаданому Законі №2120–IX від 15 березня 2022 року надавалися додаткові пільги щодо плати за землю та податку на нерухомість (як житлову, так і нежитлову). У Законі України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо звільнення від сплати екологічного податку, плати за землю та податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки, за знищене чи пошкоджене нерухоме майно» від 11 квітня 2023 року №3050–IX було уточнювалися положення і норми застосування цих

пільг. Номінальний обсяг надходжень податку на майно до бюджетів територіальних громад у 2023 році перевищив довоєнний 2021 рік. У 2025 році такі надходження досягли максимуму – 58,33 млрд грн. Очікується подальше зростання обсягу надходжень згаданого податку. Його фіскальний потенціал досі не розкритий повністю та має відчутні резерви, зокрема шляхом удосконалення його адміністрування.

Висновки. Встановлено, що податкові надходження залишаються ключовою складовою доходів місцевих бюджетів та визначальним чинником фінансової автономії територіальних громад України. Реформа фіскальної децентралізації сприяла посиленню ролі місцевих податків і зборів у структурі бюджетних доходів, що забезпечило розширення фінансових можливостей органів місцевого самоврядування та підвищення їх зацікавленості у розвитку місцевої економіки. Доведено, що впродовж 2015–2025 років місцеві податки і збори характеризувалися відносною стійкістю навіть в умовах дії значних екзогенних шоків, зокрема пандемії COVID–19 та повномасштабної військової агресії проти України. Найбільший фіскальний потенціал для бюджетів територіальних громад забезпечували єдиний податок і податок на майно, які формували суттєву частину місцевих податкових надходжень. Трансформація податкової політики у період воєнного стану засвідчила важливість використання гнучких стимулюючих та компенсаторних механізмів державного регулювання.

Встановлено, що подальше зміцнення фінансової спроможності територіальних громад потребує вдосконалення адміністрування місцевих податків і зборів, розширення податкової бази, підвищення ефективності використання майнового оподаткування та формування стабільного фіскального середовища. Реалізація зазначених заходів сприятиме забезпеченню стійкого соціально-економічного розвитку регіонів України та підвищенню ефективності функціонування системи місцевого самоврядування.

Список використаних джерел

1. Oates, W. E. (2015). “Automatic” Increases in Tax Revenues – The Effect on the Size of the Public Budget. In *Financing the new federalism* (pp. 139–160).

Routledge.

2. Parchet, R. (2019). Are local tax rates strategic complements or strategic substitutes? *American Economic Journal: Economic Policy*, 11(2), 189–224.

3. Gordon, T., Dadayan, L., & Rueben, K. (2020). State and local government finances in the COVID-19 era. *National Tax Journal*, 73(3), 733–758.

4. Gałęcka, M., Patrzalek, L., Kuropka, I., & Szabela-Pasierbińska, E. (2022). The fiscal capacity of local government versus government expenditure, and its impact on eliminating interregional social inequalities in Poland. *Region*, 9(1), 51–67.

5. Gorina, E., Maher, C., & Joffe, M. (2018). Local fiscal distress: Measurement and prediction. *Public Budgeting & Finance*, 38(1), 72–94.

6. Slavinskaite, N., Novotny, M., & Gedvilaitė, D. (2020). Evaluation of the fiscal decentralization: Case studies of European Union. *Engineering Economics*, 31(1), 84–92.

7. Johnson, B., Jones, P. A., & Reitano, V. (2021). Stakeholder networks and inclusive public participation mechanisms in the public budgeting process. *Urban Governance*, 1(2), 98–106.

8. Gadenne, L. (2017). Tax me, but spend wisely? Sources of public finance and government accountability. *American Economic Journal: Applied Economics*, 274–314.

9. Helm, I., & Stuhler, J. (2024). The dynamic response of municipal budgets to revenue shocks. *American Economic Journal: Applied Economics*, 16(4), 484–527.

10. Mishchenko, S., Naumenkova, S., Mishchenko, V., Ivanov, V., & Lysenko, R. (2019). Growing discoordination between monetary and fiscal policies in Ukraine. *Banks and Bank Systems*, 14(2), 40.

11. Sidelnykova, L., Ovsiuk, N., Savastieieva, O., Kozak, S., Lishchuk, N., & Zinchenko, A. (2022). Tax incentives in the system of state financial support of economic entities. *Economic Affairs*, 67(4), 653–659.

12. Chugunov, I., Pasichnyi, M., Koroviy, V., Kaneva, T., & Nikitishin, A. (2021). Fiscal and monetary policy of economic development. *European Journal of*

Sustainable Development, 10(1), 42–42.

13. Makohon, V. (2024). Coordination of fiscal and monetary policy in Ukraine. *Scientia fructuosa*, 154(2), 4–19.

14. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <https://stat.gov.ua/uk>.

15. Державний веб-портал бюджету для громадян – Open Budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/>.

16. Козловський С. В., Непиталюк А. В. Демографічна складова стратегії соціально-економічного розвитку. *Економіка і організація управління*. 2020. № 2 (38). С. 6–19.

17. Пасічний М. Д. Фінансова політика держави: монографія. Київ : КНТЕУ, 2019, 440 с.

References

1. Oates, W. E. (2015). “Automatic” Increases in Tax Revenues – The Effect on the Size of the Public Budget. In *Financing the new federalism* (pp. 139–160). Routledge.

2. Parchet, R. (2019). Are local tax rates strategic complements or strategic substitutes? *American Economic Journal: Economic Policy*, 11(2), 189–224.

3. Gordon, T., Dadayan, L., & Rueben, K. (2020). State and local government finances in the COVID-19 era. *National Tax Journal*, 73(3), 733–758.

4. Gałęcka, M., Patrzalek, L., Kuroпка, I., & Szabela-Pasierbińska, E. (2022). The fiscal capacity of local government versus government expenditure, and its impact on eliminating interregional social inequalities in Poland. *Region*, 9(1), 51–67.

5. Gorina, E., Maher, C., & Joffe, M. (2018). Local fiscal distress: Measurement and prediction. *Public Budgeting & Finance*, 38(1), 72–94.

6. Slavinskaite, N., Novotny, M., & Gedvilaitė, D. (2020). Evaluation of the fiscal decentralization: Case studies of European Union. *Engineering Economics*, 31(1), 84–92.

7. Johnson, B., Jones, P. A., & Reitano, V. (2021). Stakeholder networks and inclusive public participation mechanisms in the public budgeting process. *Urban Governance*, 1(2), 98–106.
8. Gadenne, L. (2017). Tax me, but spend wisely? Sources of public finance and government accountability. *American Economic Journal: Applied Economics*, 274–314.
9. Helm, I., & Stuhler, J. (2024). The dynamic response of municipal budgets to revenue shocks. *American Economic Journal: Applied Economics*, 16(4), 484-527.
10. Mishchenko, S., Naumenkova, S., Mishchenko, V., Ivanov, V., & Lysenko, R. (2019). Growing discoordination between monetary and fiscal policies in Ukraine. *Banks and Bank Systems*, 14(2), 40.
11. Sidelnikova, L., Ovsiuk, N., Savastieieva, O., Kozak, S., Lishchuk, N., & Zinchenko, A. (2022). Tax incentives in the system of state financial support of economic entities. *Economic Affairs*, 67(4), 653–659.
12. Chugunov, I., Pasichnyi, M., Koroviy, V., Kaneva, T., & Nikitishin, A. (2021). Fiscal and monetary policy of economic development. *European Journal of Sustainable Development*, 10(1), 42–42.
13. Makohon, V. (2024). Coordination of fiscal and monetary policy in Ukraine. *Scientia fructuosa*, 154(2), 4–19.
14. Derzhavna Sluzhba Statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
15. Derzhavnyi veb-portal biudzhetu dlia hromadian – Open Budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/>.
16. Kozlovskyi, S. V., & Nepytyaliuk, A. V. (2020). Demohrafichna skladova stratehii sotsialno-ekonomichnoho rozvytku [Demographic component of the socio-economic development strategy]. *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, vol. 2, no. 38, pp. 6–19.
17. Pasichnyi, M. D. (2019). *Finansova polityka derzhavy: monohrafiia* [State financial policy: monograph]. Kyiv: KNUTE.